

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТОВІРНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Анотація. Визначено підходи до визначення поняття достовірності у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності; окреслено основні фактори, які впливають на забезпечення достовірної фінансової інформації; наведено характеристику основних шахрайських дій у бухгалтерському обліку.

Аннотация. Определены подходы к определению понятия достоверности в бухгалтерском учете; приведены основные факторы, влияющие на обеспечение достоверной финансовой информации; представлена характеристика основных мошеннических действий в бухгалтерском учете.

Annotation. The main approaches towards the reliability in accounting have been defined; the main factors, which influence providing the reliable financial information, have been presented; common fraudulent actions in accounting has been characterized.

Ключові слова: достовірність, фінансова звітність, шахрайство, фальсифікація фінансової звітності.

Недостовірні дані про фінансовий стан та результати діяльності суб'єктів господарювання унеможливають прийняття обґрунтованих та адекватних рішень, що, в підсумку, неминуче призводить до економічних втрат та введення в оману не тільки власників та інвесторів, а й державу та суспільство в цілому. Економіко-соціальне середовище, в якому функціонують суб'єкти господарювання, зазнало суттєвих змін, спричинених світовою фінансово-економічною кризою і висуває більш жорсткі вимоги щодо достовірності фінансової інформації, яка оприлюднюється.

Питання достовірності фінансової інформації було об'єктом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких: Бутинець Ф. Ф., М. Біллінгс, Блатов М. О., Венц У. Дж., Х. Девід, Т. Данфі, С. Зефф, Ф. Махлуп, Рябов В. М. [1], К. Ноубс, Соколов Я. В., Уеллс Дж. Т., Утренкова І. В. [2].

Мета дослідження – визначення умов забезпечення та причин порушення достовірності фінансової звітності.

Відповідно до поставленої мети визначено основні завдання, спрямовані на її досягнення:

розглянути поняття достовірності в бухгалтерському обліку;

визначити поняття фальсифікації та шахрайських дій;

визначити причини порушення достовірності фінансової звітності;

дослідити основні фактори, які впливають на забезпечення достовірної фінансової інформації.

Об'єктом дослідження є фінансова звітність суб'єктів господарювання.

Предмет дослідження – проблеми достовірності фінансової звітності.

Формування та представлення достовірної фінансової звітності є формою зворотного зв'язку, завдяки якій суб'єкт, який управляє системою, отримує необхідну інформацію. Однією з основних вимог до якості інформації є її достовірність, яка визначається як адекватність відображення реального фінансового стану та результатів господарської діяльності [3]. З цього приводу Рябов В. М. зазначає: "обговорення практично кожної проблеми бухгалтерського обліку пов'язане з підвищенням достовірності інформації, що формується" [1].

У системі бухгалтерського обліку достовірність – це вимога до бухгалтерської звітності, яка полягає в тому, що звітність повинна представляти правдиве й повне уявлення про майновий та фінансовий стан підприємства, а також про фінансові результати його діяльності.

Зазначимо, що достовірність у бухгалтерському обліку можна визначати з двох позицій:

достовірною є бухгалтерська звітність, сформована і складена за правилами, встановленими нормативними або іншими регулюючими облік документами;

достовірною є бухгалтерська звітність, яка містить надійні, обґрунтовані дані, характеризується відсутністю помилок та може бути правильно сприйнятою користувачами [1].

Прийняття зацікавленими користувачами рішень на основі фінансової звітності беззаперечно пов'язане з інформаційним ризиком, який виникає і має місце через наявність обмежень, що впливають на якість інформаційних потоків, на основі яких приймаються управлінські рішення. До таких обмежень належать: неможливість адекватного сприйняття фінансової інформації некваліфікованими користувачами, упередженість облікової інформації, вплив рівня суттєвості інформації на прийняття управлінських рішень тощо.

У даному контексті Брюханов М. Ю. обґрунтовує неможливість формування достовірної, неупередженої та надійної фінансової звітності через те, що "система бухгалтерського обліку постійно вдосконалюється та має місце постійна зміна існуючої нормативної бази" [4].

Якість фінансової інформації, яка, передусім, оцінюється через її достовірність, підлягає впливу ряду умов та середовища, в якому формується облікова інформація [3].

Узагальнюючи множину факторів, які прямо або опосередковано впливають на рівень достовірності фінансової звітності, Утренкова І. В. [2] виділяє дві їх групи: суб'єктивні (недостатня кваліфікація персоналу, недостатність

невідповідність обліку і звітності нормативній базі, варіантність представлення інформації, свідоме викривлення даних) та об'єктивні (множинність оцінок, варіантність розрахункових алгоритмів).

При цьому важливо вказати на роль у формуванні достовірної звітності таких умов, як вчинені злочини, спрямовані на юридичну особу, до яких відносять крадіжку, шахрайство, привласнення і розтрату.

На достовірність інформації фінансової звітності прямо впливають тільки факти навмисного приховування слідів злочину, коли фактичні (реальні) дані замінюються фіктивними, підробленими [4].

Крадіжка може бути здійснена особою, яка не є співробітником підприємства, або особою, яка несе матеріальну (повну або обмежену) відповідальність за привласнені цінності. У випадку привласнення та розтрат матеріальних цінностей, які здійснюються працівниками підприємства або його контрагентами, можливість приховування таких дій визначає певний рівень впливу на достовірність фінансової інформації. Крім привласнення матеріальних цінностей, крадіжка включає й дії з приховування слідів злочину. За винятком випадків, коли для приховування слідів злочину вживаються дії з заміни, виправлення або знищення доказів, на показники фінансової звітності крадіжка безпосередньо прямого впливу не здійснює.

Шахрайство – навмисно неправильне відображення і представлення даних обліку і звітності службовими особами і керівництвом підприємства, яке полягає в маніпуляціях обліковими записами і фальсифікації первинних документів, реєстрів обліку і звітності, навмисних змінах записів у обліку, що перекручують сутність фінансових і господарських операцій з метою навмисного відображення неправильної оцінки активів і застосування неправильних методів їх списання та пропуску або приховання результатів діяльності, незаконного отримання в особисту власність грошово-матеріальних цінностей [5]. Такі характеристики шахрайських дій, як обман, зловживання довірою, планування приховування злочинних дій, визначають суттєвий вплив на достовірність показників фінансової звітності.

Одним із проявів шахрайства є фальсифікація фінансової звітності. Слід зазначити, що фальсифікація фінансової звітності призводить до ряду негативних наслідків, зокрема, зниження довіри учасників фондового ринку та суспільства в цілому до показників фінансової звітності, підвищення витрат суб'єкта господарювання на страхування, зниження продуктивності праці, спад моральних якостей працівників, знецінення ділової репутації [4].

Фальсифікація фінансової звітності можлива при існуванні можливості для здійснення фальсифікації та відсутності морально-етичних принципів суб'єкта, який схильний до фальсифікації.

Існування різних видів фальсифікації звітності широко обговорюється в науковій економічній літературі. Так, Петренко Н. І. стверджує, що, називаючи звітність підприємства за певний період викривленою, прикрашеною або спотвореною, спеціалісти мають на увазі одне і те ж: звітність не правильно відображає господарські операції, що відбулися, містить неточні показники, відображає у спотвореному вигляді фінансовий стан підприємства або складена з порушенням певних вимог, проте дані поняття не є синонімами. Прикрашену звітність слід вважати одним із видів спотвореної чи викривленої звітності. Зазвичай необхідність у такій звітності виникає у акціонерних товариствах, підприємств, які бажають залучити додаткові кошти. Протилежною прикрашеній звітності є звітність, що відображає збитковість підприємства, фінансове становище, що є гіршим, ніж насправді. Метою такої звітності є ухилення від сплати податків, здійснення виплат дивідендів акціонерам [6].

Фінансова звітність має на меті забезпечити загальні інформаційні потреби користувачів, які покладаються на них як на основне джерело фінансової інформації під час прийняття економічних рішень. Вимоги щодо структури та подання фінансових звітів встановлює Положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Достовірною фінансова звітність може бути тільки при умові, що звіти складено на основі інформації бухгалтерського обліку та перевірені згідно із системою внутрішнього контролю обліку. Якщо фінансова звітність не буде достовірною, зрозумілою, доречною, то висновки та прийняті рішення будуть неефективними. На достовірність показників фінансової звітності впливають незаконні дії з привласнення активів (тобто дії, які безпосередньо спрямовані на майно (активи) юридичної особи) та корупція (дії, спрямовані на задоволення інших корисливих інтересів), до якої відносять хабарництво, економічне вимагання, інші види комерційного підкупу.

Дослідженню питання достовірності фінансової звітності та факторів, які впливають на неї, присвячено велику кількість робіт, але все ж ці аспекти потребують подальшого наукового обґрунтування з метою глибшого дослідження проблеми та пошуку найбільш актуальних рішень.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Рябов В. М. Достоверность как императив финансовой отчетности в условиях развития кластерной политики / В. М. Рябов. – 2010. – Т. II. – 375 с. 2. Утренкова И. В. Достоверность бухгалтерской (финансовой) отчетности в условиях финансового кризиса / К. В. Утренкова // Международный бухгалтерский учет. – 2009. – № 2(9). – С. 145. 3. Фінансовий менеджмент : навч. посібн. / за ред. Момот Т. В. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 712 с. 4. Брюханов М. Ю. Риск фальсифікації фінансової отчетности: Классификация и описание факторов и моделирование / М. Ю. Брюханов // Вестник ТГУ. – 2007. – № 11 (55). – 239 с. 5. Усач Б. Ф. Аудит : навч. посібн. / Б. Ф. Усач. – К. : Знання-Прес, 2002. – 233 с. 6. Петренко Н. І. Методика аудиту фінансової звітності та шляхи її удосконалення / Н. Петренко // Вісник ЖДТУ. – № 1(51). – С. 121–127. 7. Загальні вимоги до фінансової звітності : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0391-99/print1154500791191400>.